

DÉLVIDÉKI (VAJDASÁGI) MAGYAR JOGÁSZOK

Szerkesztette
Várady Tibor

Mint a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának oktatója földrajzi értelemben mindig is közel éreztem magam a Délvidékhez. Amikor a hetvenes években diák voltam Szegeden, láthattam, ahogy egy kopott vonat indult Horgosra. A hetvenes években hírekre éhesen olvastam a *Magyar Szót*. Ugyan a társult munka fogalmát akkor sem értettem igazán, de mégis mások, kicsit szabadabbak voltak a hírek, mint idehaza, az anyaországban. Diplomám megszerzését követően – még a rendszerváltozás előtt – első hivatalos kiküldetésem az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karára vezetett. Később az élet úgy hozta, hogy nemzetközileg is elismert, kiváló délvidéki jogász pályatársakkal ismerkedhettem meg, és meggyőződhettem arról, hogy a Délvidék jogásztársadalmának múltja, jelene és reményeim szerint jövője is van.

Igazságügyi miniszterként (2014–2019) erkölcsi kötelességemnek tartottam, hogy a határon túli területek, így Erdély és a Partium, a Felvidék és a Délvidék magyar jogászáinak félmúltját megismerjék a hazai kollégák és a szélesebb közönség is. Érdekelt – és úgy gondolom, nem csak engem –, vajon hol tanulhattak azok, akik a jogi pályát választották, milyen szerepet tölthettek be az adott térség közéletében, milyen eredményeket értek el a kisebbségi jogok védelmében?

Köszönettel tartozom a híres jogászdinasztia tagjának, Várady Tibor professzor úrnak, akivel az elmúlt években többször volt alkalmam beszélgetni a délvidéki jogászság történelmi szerepéről és a jelen kihívásairól. E beszélgetések eredménye, hogy ez a könyv elkészülhetett. Nincs emberi civilizáció jog nélkül, nemzeti kultúra saját jogi kultúra nélkül. E kötet izgalmasan és hitelesen mutatja be a délvidéki magyar jogászok elvitathatatlan érdemeit abban, hogy a mindig változó körülmények között ez a nemzetrés is megőrizze – még hozzá magas fokon – sajátosan magyar identitását.

TRÓCSÁNYI László

DÉLVIDÉKI (VAJDASÁGI) MAGYAR JOGÁSZOK

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM

A kutatás és a kötet Magyarország Igazságügyi Minisztériumának
támogatásával valósult meg.

DÉLVIDÉKI (VAJDASÁGI) MAGYAR JOGÁSZOK

A Monarchiától a titói korszak végéig

Szerkesztette
Várady Tibor

Vajdasági Magyar Jogász Egylet
Újvidék
2020

TARTALOM

Előszó (<i>Várady Tibor</i>)	7
--------------------------------------	---

A MONARCHIA IDŐSZAKA

MEZEI ZSUZSANNA

Magyar jogászok a Délvidéken (a mai Vajdaságban) az Osztrák–Magyar Monarchia időszakában	13
---	----

MATIJEVIĆ ZOLNA

Ügyvédi kamarák a Délvidék (a mai Vajdaság) területén a Monarchia idején	49
---	----

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ VÉGÉTŐL A TITÓI KORSZAKIG

DÉVAVÁRI ZOLTÁN

A jog erejével, az igazság fegyverével	61
--	----

MÉSZÁROS ZOLTÁN

Magyar diákok a délszláv jogászképzésben, 1920–1941	115
---	-----

DUDÁS ATTILA

A magyar nyelv hivatalos használata a közigazgatási és bírósági eljáráásokban a két világháború közötti Jugoszláviában	147
---	-----

SRĐAN ŠARKIĆ

Az alkalmazásban maradt magyar jogszabályok a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban (Jugoszláviában)	171
---	-----

JÓZSA LÁSZLÓ

Az Újvidéki Ügyvédi Kamara a két világháború közötti időszakban	207
---	-----

SZAKÁLLAS ZSOLT

A jogrend alakulása Bácskában 1941 és 1944 között	223
---	-----

SRĐAN ŠARKIĆ

A magyar jog alkalmazása Bánátban a német megszállás alatt (1941–1944)	263
---	-----

A TITÓI KORSZAK

BERETKA KATINKA Kisebbségi és nyelvi jogok a titói korszakban	279
LOSONCZ ALPÁR Jog, politika és a magyar jogászok szerepköre a második világháború után	313
NYILAS MIHÁLY – LOVASI LATINCSITY ZSOLT – PRIBOJ POTREBIĆ VESNA Jogszabályok magyarul a titói korszakban	327
LETSCH ENDRE Kisebbségi jogi oktatás a titói korszakban	357
JÓZSA LÁSZLÓ A Vajdasági Ügyvédi Kamara a második világháború és 1990 közötti időszakban	369
A kötet szerzői	373

Várady Tibor

ELŐSZÓ

A *Délvidéki (vajdasági) magyar jogászok* című tanulmánykötet korokat, rendszereket és sorsokat igyekszik a feledésből visszahozni és láttatni. A kutatás a Magyar Igazságügyi Minisztérium támogatásával indult, Trócsányi László miniszter kezdeményezésére.

A kötet szövegeinek írásakor több szerzőben felmerült a kérdés, hogy a *Délvidék* vagy a *Vajdaság* kifejezés a megfelelőbb. Tulajdonképpen ez a dilemma is a történelem (és a helyzetünk) összetettségét mutatja. Kétséget kizáróan a Délvidék kifejezésnek van erősebb magyar kötődése, de kérdés, hogy azt a területet jelöli-e, melyre a kutatás összpontosít. A vajda szó nem ismeretlen a magyar nyelvben. Viszont, bár a bán alapján magyar szó lett a bánóság, a Vajdaság mégsem a vajdából alakult ki. Ez a szó a szerb *Vojvodina* fordítása. Egyébként a szerb Vojvodina először a 48-as forradalom leverése után alakult (és maradt egy darabig), Ferenc József császár pedig sok címe közé akkoriban bevonta a „Szerb Nagyvajda” titlust is. A Délvidék kifejezés magyar eredetű, de nem a mai Vojvodina/Vajdaság területét jelölte. A Monarchia alatt inkább földrajzi megjelölésként használták, egy széles területet jelzett, Fiume is Délvidékhez tartozott. Tehát nem a Délvidékből lett Trianon után a Vajdaság. A második világháború alatt a mai Vajdaság egy része (Bácska) került magyar hatalom alá. Ekkor hivatalos használatba került a Délvidék megjelölés, és 1941-ben hivatalos magyar rendeletekben is szó esik Délvidékről. De ez a Délvidék sem a mai Vajdaság volt, hanem azok a területek, melyek 1941-ben magyar fennhatóság alá kerültek, tehát Bácska, Baranya, Muraköz. (Bánát és Szerémség nem tartozott ehhez a Délvidékhez.) Ma, ha nem is hivatalos megjelölésként, de sokan használják a Délvidék szót a Vajdaság megfelelőjeként. Másrészt itt van az a tény is, hogy Szerbián belül a legtöbb magyar pártnak a nevében ott áll, hogy vajdasági. Mindezt figyelembe véve, úgy döntötünk, hogy mindkét elnevezést a kötet címébe emeljük.

A kutatás három korszakra összpontosít. Az első a Monarchia időszaka, melynek elemzése távlatba helyezi a későbbi fejleményeket. Legtöbb teret két következő időszak kapott – az első világháború végétől a második világháború végéig terjedő és a titói korszak.

Korszakokat, világokat több úton és több távlatban lehet megismerni. Az egyik távlatot szakmák nyitják. A jogászszakma – csakúgy, mint a jog – egy

sajátos és fontos perspektívát nyit. A tanulmányok azt is mutatják, hogy változik a jogászszakma közéleti szerepe is. A két világháború között, például, a jogászoknak egészen kiemelkedő és döntő fontosságú szerep jutott kisebbségi politikában és érdekérvényesítésben. A titói korszakban ez a szerep lényegesen csökkent.

A Monarchia korszakával Mezei Zsuzsanna és Matijević Zolna foglalkoznak. Mezei Zsuzsanna tanulmányában három kérdés kerül előtérbe: a jogászképzés (azaz, hol tanultak jogot a mai Vajdaság területéről származó diákok), kik voltak az ismert jogászok és milyen szerepük volt a politikában a délvidéki/vajdasági magyar jogászoknak. Matijević Zolna írása az ügyvédi kamarákat mutatja a Monarchia idején a mai Vajdaság területén.

Az első világháború végétől a titói időkig terjedő korszak kutatása külön fontossággal bír, mert igen sok eddig ismeretlen anyagot (és ténytet) sikerült feltárni. Srđan Šarkić és Szakállas Zsolt kutatásainak központjában a magyar jog (elsősorban polgári és családi jog) részben folytatódó érvényessége áll, illetve a magyar jog visszatérése Bácskában a második világháború alatt. A tanulmányok kitérnek a joggyakorlatra is. Dévavári Zoltán a magyar jogászok politikai szerepvállalására fekteti a hangsúlyt, újabb adatokkal és elemzésekkel is alátámasztva kivételesen fontos szerepüket a két világháború között. Dudás Attila azt igyekszik feltárni, hogy hogyan alakult (és hogyan változott) a magyar nyelv hivatalos használata közigazgatási és bírósági eljárásokban a vizsgált időszakban. Mészáros Zoltán azt elemzi, hogy melyik jugoszláv egyetemeken tanultak jogot magyar diákok a két világháború között, és magyarázza az alakuló tendenciákat. Józsa László az Újvidéki Ügyvédi Kamara felépítését és tagságát elemzi, a magyar ügyvédekre összpontosítva.

A titói korszakot elemezve Losoncz Alpár a magyar jogászok politikai szerepkörét taglalja. Beretka Katinka kisebbségi és nyelvi jogokról ír, melyek területén jelentős eredmények és áttörések voltak. Hasonló kérdéskörrel foglalkoznak Nyilas Mihály, Lovasi Latincity Zsolt és Priboj Potrebic Vesna, akik a jogszabályok kisebbségi nyelveken való megjelentetését elemzik. Letsch Endre a kisebbségi jogi oktatással foglalkozik, és írásának központjában az a kezdeményezés áll, melynek nyomán először sikerült részleges magyar nyelvű jogi oktatást bevezetni a Vajdaság területén. Józsa László írása a Vajdasági Ügyvédi Kamarával foglalkozik a titói korszakban, és mutatja a változó magyar részvételt.

A kötetben elemzett időszakokban a jogászszakma nagyon közel állt a történelem sodrásaihoz. Amint országok és határok változtak, változott a jog is, és a jogászok szerepe sokkal inkább módosult, mint más szakmák képviselőinek a szerepe. Ezért mutatja egészen közvetlenül a történelmet a jogászok szakmai és társadalmi szerepének alakulása. A kutatás arra a tényre is ráébresztett, hogy tűnőben vannak az adatok, és ez hangsúlyozottan vonatkozik egy kisebbség történelmére. Az értékmegőrzés érdekében is fontos volt tehát megszervezni ezt a kutatást.

Arisztotelész mondja a *Nikomakhoszi Etikájában*, hogy még Isten sem tudja megváltoztatni a múltat. Ez biztosságot mutat, de csak az a múlt van biztonságban, amit ismerünk. Az a múlt, amit nem tudunk tudományos megalapozottsággal feltárni, szabad prédája a találgatásoknak és a múltmódosításnak. Azt hiszem, a *Délvidéki (vajdasági) magyar jogászok* tanulmánykötet hozzájárul ahhoz, hogy megismerjük és biztonságba helyezhessük a múltunkat.

Dudás Attila

A MAGYAR NYELV HIVATALOS HASZNÁLATA A KÖZIGAZGATÁSI ÉS BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI JUGOSZLÁVIÁBAN

1. A MAGYAR BÍRÓSÁGI RENDSZER ÁTVÉTELE ÉS ÁTALAKÍTÁSA KÖZVETLENÜL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A Szerb Királyság katonai alakulatai 1918 novemberének első felében fokozatosan elfoglalták a Délvidék azon területeit, amelyeket az itt élő szerb és más délszláv népek Vajdaságnak (Vojvodina) neveztek. Az 1918. november 11-ei általános fegyverszünetet a délvidéki hadszíntereken a Belgrádi Katonai Konvenció követte, amelyet két nappal később, november 13-án írtak alá.¹ A Belgrádi Katonai Konvenció értelmében a megszállt területek továbbra is a magyar kormány, azaz a magyar polgári kormányzat irányítása alatt maradtak.² Így a magyar bíróságok tovább folytatták tevékenységüket.

Ezt követően azonban már november 25-én Újvidéken a bánáti, a bácskai és a baranyai szerbek, a bunyevácok és más szlávok Nagy Nemzetgyűlése (újvidé-

---

¹ L. részletesebben Krizman, Bogdan, „*Beogradsko primirje*” od 13. novembra 1918. godine [Az 1918. november 13-ai „belgrádi fegyverszünet”], Zbornik Matice srpske za društvene nauke, 47., 1967, 111–134. o.

² Drakić, Gordana, *Pravosudne prilike na području Vojvodine 1918–1934*. [Az igazságszolgáltatási rendszer állapota a Vajdaság területén, 1918–1934], Pravni fakultet u Novom Sadu – Centar za izdavačku delatnost, Novi Sad, 2015, 1. o.

ki Nagy Nemzetgyűlés) kikiáltja ezen területek elszakadását Magyarországtól és a Szerb Királysággal való egyesülésüket.³ Ugyanakkor a Nagy Nemzetgyűlés meghirdeti a magyar jog alkalmazásának kontinuitását a Vajdaságban az új államalakulat teljes felállásáig: A nemzetgyűlés végrehajtó szerve, a Nemzeti Igazgatóság (*Narodna uprava*) a terület igazgatását a lehetőségekhez mérten, a meglévő törvényekkel és jogszabályokkal összhangban fogja gyakorolni.

A Nemzeti Igazgatóságnak az igazságügyi kérdésekkel megbízott helyettese az igazgatóság 1918. december 6-ai plenáris ülésén értesítette a tagokat, hogy átiratot küldtek minden vajdasági bíróságnak és ügyészségnek, amelyben felhívták a bíróságok és az ügyészség alkalmazottait arra, hogy lépjenek az igazgatóság szolgálatába. Az igazgatóság nyolcnapos határidőt szabott ki az alkalmazottaknak, hogy nyilatkozzanak.

A bírósági és ügyészségi alkalmazottakhoz intézett felhívásra Berinkey Dénes akkori magyar igazságügyi miniszter tiltakozó jegyzékkel reagált, melyben kiemelte, hogy a felhívással a Nemzeti Igazgatóság megsértette a Belgrádi Katonai Konvenciót. Az igazságügyben alkalmazottakat ugyanis az igazgatóság abban az esetben volt hajlandó megtartani addigi munkakörükben, amennyiben egyéni kérelemmel fordulnak az igazgatósághoz, hivatali esküt tesznek, és annak határozatait alkalmazzák. Ezzel a Nemzeti Igazgatóság megsértette a Belgrádi Katonai Konvenciót, amely szavatolta a magyar polgári kormányzás működését az elcsatolt területeken, aminek részét képezi az igazságszolgáltatási rendszer is. Ugyanakkor a miniszter felszólította a Nemzeti Igazgatóságot, hogy folytassanak Pesten tárgyalásokat ebben a kérdésben, és e célból az igazgatóság nevezze ki képviselőit, akik majd a tárgyalásokon képviselik érdekeiket. Levélben a miniszter ezenkívül kérte az igazgatóságot, hogy a tárgyalások idejére függessze fel az alkalmazottakkal szemben szabott nyolcnapos nyilatkozattételi határidőt.⁴ A Nemzeti Igazgatóság válaszában kiemelte, hajlandó a kérdésről tárgyalni, viszont azok csak adminisztratív jellegű kérdésekre vonatkozhatnak, mert politikai és nemzetközi jogi kérdésekben az igazgatóságnak nincs mandátuma tárgyalásokat folytatni, majd felajánlotta a miniszternek, hogy a tárgyalá-

³ A Nagy Nemzetgyűlés nem tükrözte a Vajdaság nemzetiségi összetételét: a hét-százötvenhét küldöttből hétszázötven volt délszláv, hat német és egy magyar. L. A. Sajti Enikő, A Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került magyarok (1918–1921), in *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században*, szerk. Bárdi Nándor, Fedinec Csilla, Szarka László, Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008, 44. o.

⁴ *Berinkey Dénes 1918. december 12-én kelt levele*. Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju [Bánát, Bácska és Baranya Nemzeti Igazgatósága fond]. A levéltári anyagban Berinkey Dénes levelének szövege szerb nyelvű, írott cirill betűkkel írt szövege lelhető fel. Vélelmezhetően a Nemzeti Igazgatóság Igazságügyi Osztályától származó hivatalos fordításról van szó. Hivatkozva: Drakić, i. m. 4. o.

sokat Újvidéken folytassák le. A tárgyalásokra végül nem került sor, mert 1918. december 20-án megalakult a Szerb–Horvát–Szlovén Királyi Állam kormánya, ami után az igazgatóság úgy érezte, hogy nincs már mandátuma a magyar igazságügyi miniszterrel tárgyalásokat folytatni.⁵ Időközben pedig felmondtak azoknak a bírósági és ügyészségi alkalmazottaknak, akik nem voltak hajlandók hivatali esküt tenni a Nemzeti Igazgatóságnak. Ez a bíróságokon bíróhiányt eredményezett, amit a Nemzeti Igazgatóság többnyire szerb nemzetiségű ügyvédek bíróvá való kinevezésével oldott meg, gyorsított eljárással.⁶

1919. március 11-én az új jugoszláv államalakulat megszüntette a Nemzeti Igazgatóságot, és ettől kezdve Bánát, Bácska és Baranya igazgatását közvetlenül Belgrádba helyezték át, az Igazságügyi Minisztérium hatáskörébe.⁷

2. SZEMÉLYI VÁLTOZÁSOK A VAJDASÁGI JÁRÁSBÍRÓSÁGOKON ÉS TÖRVÉNYSZÉKEKEN

Az új hatalom, kezdetben a Nemzeti Igazgatóság, majd pedig az SZHSZ Királyi Állam kormánya, nem változtatott azonnal a magyar bírósági szervezeten a Vajdaságban. Ez értelemszerűen az első fokon eljáró bíróságokra vonatkozott, azaz a járásbíróságokra és a törvényszékekre. A fellebbviteli bíróságok, elsősorban a Szegedi Ítéletábla, illetve a Királyi Kúria joghatósága megszűnt,⁸ mert székhelyük másik állam területén volt (vagy talán pontosabb az a megfogalmazás, hogy másik állam területén maradt). A fellebbviteli bírósági rendszernek a magyar bírósági rendszerből átvett elsőfokú bíróságok „főle alapítása” csak 1919. november 13-án, az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság létrehozásával⁹ történt meg, pontosabban 1920. március 2-án, amikor az új fellebbviteli bíróság az első tárgyalását megtartotta.¹⁰ Ezt követte a Belgrádi Semmítőszék újvidéki, úgynevezett „B osztályának” a megalapítása, amelyre 1920. szeptember 17-én került sor.¹¹ A Királyi Magyarország bírósági szervezetéből származó járási bíróságok

⁵ Uo. 5. o.

⁶ A. Sajti, i. m. 45. o.

⁷ Uo.

⁸ Drakić, i. m. 17. o.

⁹ *Uredba o osnivanju Apelacionog suda u Novom Sadu za područje Banata i Bačke* [Rendelet az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság megalapításáról Bánát és Bácska területére], Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca [A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Hivatalos Újságja], 1919. november 20., 143. sz.

¹⁰ Drakić, i. m. 19. o.

¹¹ *Uredba o ustrojstvu Odeljenja B Beogradskog Kasacionog suda* [Rendelet a Belgrádi Semmítőszék B osztályának megalapításáról], Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca [A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Hivatalos Újságja], 1920. október 16., 229. sz.

és törvényszékek hivatalosan csak 1928-ban, a Rendes bíróságok szervezetéről szóló törvény¹² elfogadásával nyertek új elnevezéseket, és integrálódtak véglegesen az SZHSZ Királyság bírósági szervezetébe.

Az új hatalom ezért a hatalomváltás után a magyar bírósági rendszer megváltoztatása helyett azt inkább „belülről” igyekezett átalakítani, azon magyar bírák és ügyészek menesztésével, akik nem voltak hajlandók hivatali esküt tenni, helyükre új, többnyire szerb nemzetiségű bírák, illetve új bírósági elnökök kinevezésével. Ez a folyamat 1919 februárjában érte el tetőfokát, amikor új elnököt kapott az Újvidéki Járásbíróság, az Újvidéki Törvényszék, majd azt követően a Szabadkai és Zombori Törvényszékek is.¹³

Az új (szerb vagy más szláv) bírák kinevezése, és ezáltal a szerb nyelvre mint az eljárás nyelvére való áttérés azonban szinte egy bíróságon sem ment gyorsan és zökkenőmentesen, alapvetően azért, mert az új hatalom nem rendelkezett megfelelő számú szerb vagy szláv nemzetiségű bíróval. Ezt az új hatalom képviselői is elismerték. A városok vezetőségének küldött egyik köriratában a Belügyminisztérium felügyelője a következőt írta: „Bánát, Bácska és Baranya területén bíróságaink még nem alakultak meg minden településen, így egyes településeken még mindig magyar bírók dolgoznak, és magyar nyelven folytatják le az eljárásokat.”¹⁴ A körirat részletezi ennek az okát: „A szakképzett jogászok hiánya minden tartományban jelen van, viszont ez különösen Bánátban, Bácskában és Baranyában érezteti a hatását, ahol a jelölteknek a hivatalos nyelv mellett ismerniük kell a magyar nyelvet is, hiszen minden törvény magyar nyelven van.”¹⁵ A magyar nyelv ismerete, a magyar jog alkalmazása miatt tehát, olyannyira fontos volt, hogy a bírák kinevezésekor feltételként szerepelt, függetlenül attól, hogy a közvéleményben ez nem nyert pozitív visszhangot. Ezzel kívánta az új hatalom a Vajdaságban elkerülni azt a forgatókönyvet, ami Muravidék (Prekomurje) területén történt. Ott ugyanis, a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt, átmeneti időszak nélkül, szinte azonnali hatállyal vezették be a Szlovéniában alkalmazásban lévő Osztrák Általános Polgári Törvénykönyvet, ami még rázóbb következményekkel járt, mint a magyar jog további alkalmazása a bírák

¹² *Zakon o uredenju redovnih sudova* [A rendes bíróságok szervezetéről szóló törvény], *Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* [A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Hivatalos Újságja], 40/1929. sz.

¹³ Drakić, i. m. 10–11. o.

¹⁴ *Raspis ministarstva unutrašnjih dela Kraljevstva SHS – Odeljenje za Banat, Bačku i Baranju* [Az SZHSZ Királyság Belügyminisztériuma – Bánát, Bácska és Baranya osztályának körlevele], 11663/1919 sz., Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju [Bánát, Bácska és Baranya Nemzeti Igazgatósága fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 35. o.

¹⁵ Uo.

megfelelő magyar nyelvtudásának hiánya mellett is.¹⁶ A közvélemény komoly ellenállása abból eredt, hogy a háború előtti időszakban a Vajdaság területén működő magyar bíróságokon a hivatalos nyelv kizárólag a magyar volt, a bírók pedig nem voltak kötelesek ismerni a felek hivatalos nyelvtől eltérő anyanyelvét. Ezért gyakran nem jogász végzettségű tolmácsokat kellett alkalmazni, ha a fél vagy a felek nem tudtak magyarul, aminek eredményeképpen csorbult a közvetlenség elvének alkalmazása a bírósági eljárásokban.¹⁷ A jelentésből kiolvasható az új hatalmi rend igazolásának és a nem szláv nyelvek hivatalos használatának új alapokra való elhelyezésének igénye. Köztudott, hogy az első világháborút megelőző évtizedekben a Monarchiában a lakosság jelentős része nem magyar nemzetiségű volt, de ebből nem következik szükségszerűen, hogy nem tudtak magyarul vagy a magyartól eltérő nyelv hivatalos használatát igényelték volna.

3. A VAJDASÁGI BÍRÓSÁGOKON URALKODÓ ÁLLAPOTOK AZ 1920-AS ÉVEK VÉGÉN, ÉS A HÁBORÚ ELŐTTI KORSZAKBÓL SZÁRMAZÓ, MÉG FOLYAMATBAN LÉVŐ ELJÁRÁSOK PROBLÉMÁJA

A hatalomváltással nem szűnt meg az első világháború előtti magyar jogforrások alkalmazása a Vajdaság területén. Ezek elejében csak magyar nyelven voltak elérhetők, viszont idővel készültek nem hivatalos és hivatalosnak minősíthető fordítások is, de azok hitelessége és pontossága megkérdőjelezhető volt. A magyar nyelvű jogforrások szerb nyelvre való fordítása már 1920-ban elkezdődött. Ezek főleg magánjellegű fordítások voltak. A fordításokat többnyire vajdasági bírák végezték el magyar nyelvről, vagy a magyarról német nyelvre fordított szövegek alapján. Az új kormányzat ezért célkitűzésként fogalmazta meg, hogy a Vajdaság területén alkalmazásban lévő magyar nyelvű jogforrásokat hivatalosan is fordítsák le a hivatalos (szerb–horvát–szlovén) nyelvre, illetve nem hivatalos, magánjellegű fordításokat hivatalosan jelentessenek meg.¹⁸ Ez a folyamat is azonban meglehetősen lassan és nehézkesen haladt előre. Egy 1923-ból származó íratban az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság titkára értesítette az Igazságügyi Minisztériumot, hogy nincs tudomása arról, hogy a bíróságon bárki is ren-

¹⁶ Ignjatović, Nikola, *Pravosuđe u Vojvodini posle Ujedinjenja* [Igazságszolgáltatás a Vajdaságban az egyesülés után], *Letopis Matice srpske*, Novi Sad, 1924, 302., 2., 63–65. o.

¹⁷ *Izveštaj advokata Stevana Adamovića, Milana Bokšana i Koste Hadžija iz februara meseca 1919. godine* [Stevan Adamović, Milan Bokšan és Kosta Hadži ügyvédek 1919 februárjából származó jelentése], *Arhiv Vojvodine* [Vajdasági Levéltár], *Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju* [Bánát, Bácska és Baranya Nemzeti Igazgatósága fond], kut. 8, 20. Hivatkozva: Drakić, i. m. 16. o.

¹⁸ L. részletesebben Drakić, i. m. 37–39. o.

delkezze a jogforrások teljes szerb nyelvű fordításával. Az átirat szerint egyedül az államügyészségen rendelkeztek a büntetőjogi jogszabályok zömének szerb nyelvű fordításával. A bírák többsége, akik nem tudtak magyarul, a magyar nyelvű jogforrások német nyelvű fordításait használták.¹⁹

Egy 1928-ból származó helyzetértékelés hűen tükrözi az akkori állapotokat.²⁰ A szerző kiemeli, hogy a Vajdaságban hatályban maradt magyar törvény-cikkek és miniszteri rendeletek zömét még 1928-ra sem fordították le szerb nyelvre hivatalosan, így azok tartalmát a hivatalban lévő bírák többsége nem ismeri. Példaképpen megemlíti, hogy az Újvidéki Kerületi Bíróságon (Törvényszéken) hivatalban lévő harminchat bíró közül csak hatan értenek magyarul. A magyarul nem tudó bírák a magyar nyelvű jogszabályok szerb nyelvű fordításai alapján ítéleznek, amelyek gyakran tévesek és pontatlanok, még azok is, amelyek hivatalos fordításnak minősülnek (mint amilyen a perrendtartási törvény volt, például). Olyan esetet is említ a forrás, amelyben a bírót fegyelmi eljárás alá vonták a törvényi rendelkezések súlyos megsértése miatt, amivel kapcsolatban azzal védekezett, hogy a törvény szövegét nem fordították le a hivatalos nyelvre, ő pedig nem köteles magyarul tudni.²¹ 1928-ra az Újvidéki Kerületi Bíróság összetétele is alapvetően megváltozott, a húszas évek elején elfogadott célkitűzések fényében, hogy a vajdasági bíróságokon a magyar bírák helyére, akik nem voltak hajlandók hivatali esküt tenni az új hatalomnak, és emiatt elbocsátották őket, a királyság más területéről alkalmazzanak bírakat. Így a harminchat bíró közül 1928-ban ketten Dél-Szerbiából származtak, négyen az úgynevezett kumanovói csata előtti Szerbiából (a balkáni háborúk előtti Szerbia), tizenketten Horvátországból és Szlavóniából, négyen Dalmá-

¹⁹ *Dopis sekretara Apelacionog suda od 18. maja 1923. godine* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság titkárának 1923. május 18-ai átirata], *br. Preds II A 29/1923*, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Odeljenje B Kasacionog suda u Novom Sadu 1920–1941 [A Semmítőszék újvidéki B osztálya 1920–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 38. o.

²⁰ Belajčić, Vladimir, *Pravosudne prilike na području Novosadskog Okružnog suda I* [Az igazságügyi rendszer állapota az Újvidéki Kerületi Bíróság illetékességi területén I.], *Glasnik Advokatske komore za Banat, Bačku i Baranju* [Bánát, Bácska és Baranya Ügyvédi Kamarájának Közlönye], 1928/1., 6–9. o.; Uő, *Pravosudne prilike na području Novosadskog Okružnog suda II* [Az igazságügyi rendszer állapota az Újvidéki Kerületi Bíróság illetékességi területén II.], *Glasnik Advokatske komore za Banat, Bačku i Baranju* [Bánát, Bácska és Baranya Ügyvédi Kamarájának Közlönye], 1928/2–3., 6–9. o.; Uő, *Pravosudne prilike na području Novosadskog Okružnog suda III* [Az igazságügyi rendszer állapota az Újvidéki Kerületi Bíróság illetékességi területén III.], *Glasnik Advokatske komore za Banat, Bačku i Baranju* [Bánát, Bácska és Baranya Ügyvédi Kamarájának Közlönye], 1928/4–5., 7–10. o.

²¹ Belajčić, i. m. 1928/2–3., 8. o.

ciából, nyolcan Montenegróból, ketten Oroszországból és csak négyen voltak vajdaságiak.²²

A nyelvi akadályok miatt rendkívül magas volt azoknak a tárgyaknak a száma, amelyek még a háború előtti időszakban kezdődtek, de még nem született határozat az ügy lezárására. A felgyülemlett régi tárgyak befejezésének érdekében az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság elnöke elrendelte a vajdasági kerületi bíróságoknak, hogy úgynevezett „ideiglenes magyar szenátusokat” (privremeni mađarski senati) hozzanak létre. Ezekben a különleges bírói tanácsokban „ideiglenes bírakként” olyan ügyvédeket alkalmaztak, akik a magyar mellett szerbül is beszéltek. Ezeknek az ideiglenes magyar szenátusoknak kizárólagosan a háború előtti, még el nem döntött ügyek befejezése volt a feladata. A fellebbviteli bíróság elrendelte a kerületi bíróságoknak, hogy aktualizált adatok alapján jelentést adjanak le a háború előtti bírói tanácsoktól származó, még el nem döntött tárgyakról.²³ Ennek hatékony végrehajtása érdekében 1921 februárjának elején elrendelte továbbá, hogy ezekben az „ideiglenes magyar szenátusokban” nyugalmazott magyar bírákat kell alkalmazni, feltéve, ha eleget tesznek a bírói hivatás végzéséhez szükséges feltételeknek. Kiemelte, hogy ez nem jelenti a nyugalmazott magyar bírák újbóli igazságügyi szolgálatba való helyezését, hanem csak ideiglenes alkalmazásukat, a bíróságokon felgyülemlett régi tárgyak eldöntéséig.²⁴

A régi, folyamatban lévő tárgyak problémája azonban, a levéltári források alapján, még meglehetősen sokáig fennállt. Erről tanúskodik az Újvidéki Kerületi Bíróság egy 1924-ből származó jelentése, amelyben értesíti az Újvidéki Fellebbviteli Bíróságot, hogy a kerületi bíróságon még mindig alacsony a bírák száma, amit tovább súlyosbít az a tény, hogy a bíróságon továbbra is magas azon, még folyamatban lévő eljárások száma, amelyek magyar nyelven folytak. Ezért a kerületi bíróság elnöke kéréssel fordult a fellebbviteli bíróság elnökéhez, hogy jelentését továbbítsa az igazságügyi miniszternek és kérte, hogy hozzanak létre a bíróságon egy-egy külön tanácsot a magyar nyelven folytatott polgári perek és büntetőeljárások befejezésére, amelyekben olyan idősebb bírákat kellene al-

²² Belajčić, i. m. 1928/4–5., 8. o.

²³ *Dopis predsednika Apelacionog suda od 31. januara 1921. godine* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1921. január 31-ei átirata], br. Preds II G 2/1921, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 41. o.

²⁴ *Dopis predsednika Apelacionog suda od 1. februara 1921. godine* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1921. február 1-jei átirata], br. Preds II G 2/2-1921, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 41. o.

kalmazni, akik kellő gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek, és lehetőség szerint tudnak magyarul is a terjedelmes magyar nyelvű peranyag áttekintése céljából.²⁵

4. A MAGYAR NYELV HIVATALOS HASZNÁLATÁNAK JOGSZABÁLYI HÁTTERE AZ SZHSZ KIRÁLYSÁGBAN

Az újvidéki Nagy Nemzetgyűlés két határozatot fogadott el, amelyek közül mindkettő érinti az új államalakulatban kisebbséggé vált nemzetek jogait. Az I. határozat 2. pontjában a Nagy Nemzetgyűlés kifejezte meggyőződését, hogy a Szerb Királyságban nemcsak a szerb népek, hanem a velük együtt élő szláv és nem szláv népek is megtalálják boldogulásukat szabadságban és egyenlőségben. Ezt pontosítva, a határozat 4. pontja utáni első bekezdés kimondja, hogy a nem szerb és nem szláv népek számára, amelyek az új államban maradnak, igényük szerint szavatoltak mindazok a jogok, amelyek szükségesek ahhoz, hogy kisebbségként megőrizzék és fejlesszék nemzeti identitásukat. A nyelvhasználat kérdését a II. határozat szavatolja kifejezetten: a 7. bekezdés második mondata szerint, minden polgár elvitathatatlan joga, hogy a saját anyanyelvén értekezzen minden állami szervvel.

A kisebbségek anyanyelvének hivatalos használatára való joga kicseng a Nemzeti Igazgatóság magyar bírának és ügyészeknek kiküldött, 1918. december 6-ai értesítéséből is. Az értesítésben az igazgatóság kiemelte, hogy minden bíróság működésében a „felek nyelve egyben az eljárás nyelve is” („jezik stranaka je i jezik suđenja”) elvet kell alkalmazni.²⁶ Ennek az elvnek az alkalmazása a november 25-ei nyilatkozatban foglalt kisebbségoltalmi deklaráció gyakorlati megvalósítását jelentette volna, amely szerint minden polgárnak jogában áll anyanyelvén értekezni az állami szervekkel.

A későbbi jugoszláv jogalkotásban azonban már eltűnik e békülékeny és toleráns szándék minden jele. A magyar nyelv hivatalos használatának kiszorításához a bírósági eljárásokban a királyi Jugoszlávia első, 1921. június 28-án

²⁵ *Izveštaj predsednika Okružnog suda u Novom Sadu od 9. septembra 1924. godine* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1924. szeptember 9-ei jelentése], *br. Preds XXII T 1-70/1924*, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 45. o.

²⁶ *Zapisnik sa plenarne sednice Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju od 24. novembra 1918. godine* [Bánát, Bácska és Baranya Nemzeti Igazgatósága 1918. november 24-ei plenáris ülésén készült jegyzőkönyv], Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju [Bánát, Bácska és Baranya Nemzeti Igazgatósága fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 2. o.

elfogadott alkotmánya²⁷ szolgáltatta a szilárd jogi alapot. Az alkotmány ugyanis már a bevezető rendelkezéseiben előírta, hogy az SZHSZ Királyság hivatalos nyelve a szerb–horvát–szlovén nyelv.²⁸ Semmilyen említést nem tesz a királyság területén élő nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználati jogáról. Az egyetlen rendelkezés, amely a kisebbségi nyelvhasználatot érinti, a kisebbségi nyelven folyó oktatásra vonatkozik: az alkotmány előírja, meglehetősen szokatlan szóhasználatban, hogy a más fajhoz tartozó vagy más nyelvet beszélő kisebbségek számára megadatik az alapszintű anyanyelvi oktatás, külön törvény rendelkezéseivel összhangban.²⁹

Még ennél is megszorítóbb hozzáállás olvasható ki az 1931. évi alkotmányból, amelyet a király 1929. január 6-án bevezetett abszolút uralmának a feloldása céljából hozott meg az Alkotmányozó Nemzetgyűlés (az 1931-es úgynevezett „Oktrojált Alkotmány”). Az 1931. évi alkotmány szóról szóra, sőt, ugyanazon a törvényhelyen veszi át az 1921. évi alkotmány rendelkezését a hivatalos nyelvről: rögzíti, hogy a királyságban a szerb–horvát–szlovén nyelv a hivatalos nyelv, és nem szavatolja kifejezetten a kisebbségek anyanyelvének hivatalos használatát.³⁰ Az 1931. évi alkotmány az 1921. évi alkotmánnyal szemben azonban már említést sem tesz a kisebbségek anyanyelven történő alapfokú oktatásáról.

5. A MAGYAR NYELV FOKOZATOS KISZORULÁSA A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKBÓL AZ 1920-AS ÉVEK FOLYAMÁN

Közvetlenül a háború után még meglehetősen érzékelhető volt a nyelvi tolerancia, elsősorban a közigazgatásban. Levéltári források igazolják, hogy a Nemzeti Igazgatóság már 1918. december 31-én 455/1918-as szám alatt átíratot küldött a főispánoknak és a megyei jogú városok polgármestereinek, amelyben felszólítja őket, hogy a közigazgatás hivatalos nyelve a szerb, cirill vagy latin betűs írásmódban. Mivel az átírat nem hozta meg a várt eredményeket, a Nemzeti Igazgatóság 1919. január 30-án megismételte az átíratot (650/1919. sz.).³¹ Az

²⁷ *Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* [A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Alkotmánya], *Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* [A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság Hivatalos Újságja], 142 A sz. Mivel az alkotmányt június 28-án, Vid napján fogadták el, szakmai körökben vidovdáni/Vid-napi Alkotmányként ismert (Vidovdanski ustav).

²⁸ L. az 1921. évi alkotmány 3. szakaszát.

²⁹ L. az 1921. évi alkotmány 16. szakaszának 13. bekezdését.

³⁰ L. az 1931. évi alkotmány 3. szakaszát.

³¹ *Istorijski Arhiv Subotica* [Szabadkai Történelmi Levéltár], Fond Gradsko poglavarstvo – Subotica (1918–1941) [Városi Elöljáróság – Szabadka (1918–1941) fond], [1901]1918–1941[1942]:IAS, F:47. 1490. 376/919.

átiratok szerint, amennyiben az ügyfél beadványát szerb nyelven, de latin betűs írásmódban nyújtotta be, ugyanígy kell rá a közigazgatási hatóságnak válaszolnia, szólta az átirat szövege. Amennyiben a fél nem szerb nyelvű beadványt nyújtott be, a hatóságnak kétnyelvű határozatot kellett hoznia: balról féloldalt szerbül, cirill betűs írásmódban, jobbról féloldalt pedig a beadvány nyelvén és írásmódjában. A cirill betűs írásmód volt a fő szabály: szerb lett a hivatalos nyelv, cirill betűs írásmóddal, illetve latin betűs írásmóddal, azokon a területeken, amelyeken bunyevácok éltek – külön kiemeli az átirat.

Párhuzamosan a magyar jogász szakkaderek fokozatos felváltásával szerb vagy szláv nemzetiségű jogászokkal a bíróságokon és az ügyészségeken, az új kormányzat fontosnak tartotta a bírósági eljárási rendtartások egységesítését is, hiszen az egyes bíróságok eltérő gyakorlatot alakítottak ki a nyelvhasználat kérdésével kapcsolatban.³² Az eljárási rendtartások koordinációja az Igazságügyi Minisztérium hatáskörében volt. Dr. Várady Imre nagybecskereki ügyvéd irattárból származó adatok szerint az igazságügyi miniszter már 1920 januárjában rendelettel szabályozta a nyelvhasználat kérdését. Ennek alapján a Nagybecskereki Törvényszék 1920. január 21-én köriratban értesítette az illetékességi területén ügyvédi tevékenységet végző ügyvédeket, hogy 1920. február 1-jétől kezdve a bíróság szláv ügyvédektől semmilyen beadványt nem fogad el magyar nyelven, illetve nem szláv ügyvédektől sem, amennyiben mindkét fél vagy legalább az alperes szláv.³³ 1920. február 5-én az Igazságügyi Minisztérium tovább szigorítja a magyar nyelv hivatalos használatának feltételeit: elrendelte, hogy a beadványok nyelvére vonatkozó januári rendelet nemcsak az új, hanem a folyamatban lévő ügyekre is vonatkozik, azt viszont nem zárta ki, hogy a szerb nyelvű beadvány mellé a felek magyar nyelvű fordítást mellékeljenek.³⁴ Ezt követően 1920. február 14-én a Nagybecskereki Törvényszék újabb köriratot bocsát ki, amelyben értesíti az ügyvédeket, hogy Nagybecskerek területén kizárólag szerbhorvát nyelven készülhetnek beadványok. Amennyiben a felek beadványaikat ettől eltérő nyelven nyújtják be, a bíróság azokat hiánypótlásra visszaküldi.³⁵

A szerb mint hivatalos nyelv szinte átmenet nélküli bevezetési kényszere egy olyan közegben, amelyben a magyar jogot kellett alkalmazni, többnyire magyarul tudó és a jogi szakképesítést magyar egyetemeken szerzett jogászok által, gyakorlatilag lehetetlennek bizonyult. Ezt igazolja a Szabadkai Ügyvédi Kamarának az igazságügyi miniszterhez intézett levele, amelyet ötvennyolc szabadkai

³² Drakić, i. m. 35. o.

³³ L. Várady Tibor, *Zoknik a csilláron, életek hajszálon*. Történetek az irattárból, Forum-Magvető, Újvidék–Budapest, 2013, 48. o.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

ügyvéd írt alá.³⁶ A levélben az ügyvédi kamara kérte a minisztert, hogy közbenjárására az igazságszolgáltatásban a magyar nyelv ismét hivatalos nyelvvé váljon, a felek és képviselők magyar nyelven fordulhassanak a bíróságokhoz, valamint a büntetőeljárások előkészítése – a nyomozás és a vizsgálati eljárás is – is magyar nyelven folyjon le.³⁷

Vélelmezhetjük, hogy az 1920 januárjában és februárjában tett lépések a magyar nyelv kiszorítására a bírósági eljárásokból nem hozták meg a várt eredményeket, mert az Igazságügyi Minisztérium 1920 decembere és 1921 júniusa között további rendeletekkel szabályozta a hivatalos nyelvhasználat kérdését. A minisztérium ugyanis 1920. december 21-én rendeletet adott ki a nyelv- és íráshasználatról a bírósági eljárásokban,³⁸ amelyről az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1920 decembere végén köriratban értesítette az illetékességi területén működő bíróságokat. A rendelet szövege szerint „...a hivatalos nyelv a szerbhorvát-szlovén, ami egyben a tárgyalás nyelve is, így az ügyvédek és a felek összes beadványukat csak ezen a nyelven adhatják be. A bírók és a bírósági alkalmazottak fegyelmi büntetés terhe alatt kötelesek a rendeletet szigorúan betartani.”³⁹ A rendeletben a minisztérium külön szabályozta az eljárás nyelvét a Szabadkai Törvényszék, valamint az illetékességi területén működő járásbíróság előtt folyó eljárásokban. Előírta, hogy az „átmeneti időszakban a tárgyalás folyhat magyar nyelven is, amennyiben az ügyvédek nem ismerik az államnyelvet, a bíró, illetve a bírói tanács összes tagja pedig tud magyarul. E rendelet 1921. január 1-jével lép hatályba.”⁴⁰

E rendelkezés egyes bíróságok eljárásrendi gyakorlatában olyan értelmezést nyert, hogy a beadványokat magyar nyelven is lehet szerkeszteni, illetve beadni. Ezt a gyakorlatot a minisztérium tévesnek minősítette, és 1921 júniusában új rendeletet fogadott el a hivatalos nyelvhasználatról a bírósági eljárásokban,

³⁶ L. A. Sajti Enikő, *Kisebbségpolitika és társadalomszervezés*. Várady Imre (1867–1959) bánáti magyar politikus iratai, Forum, Újvidék, 2016, 138–140. o.

³⁷ Uo. 138. o.

³⁸ *Naredba Ministarstva pravde br. 50765 od 21. decembra 1920. godine* [Az Igazságügyi Minisztérium 1920. december 21-én kelt 50765. számú rendelete], *br. Preds II A11/1920*, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 35. o.

³⁹ „...службени језик српско-хрватски-словеначки, а то је и расправни тако да сви поднесци адвоката или странака имају на истом језику бити састављени. Судије и судски намештеници се имају строго ове наредбе придржавати под претњом дисциплинске казне.“ Hivatkozva: Drakić, i. m. 35. o.

⁴⁰ „у прелазном периоду може се расправљати и на мађарском језику, у том случају ако адвокати не знају државни језик, а судија односно сви чланови судског колегијума знају мађарски. Ова наредба важи од 1. јануара 1921. године.“ Hivatkozva: Drakić, i. m. 35. o.

amelyről az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság átiratban értesítette az illetékességi területe alá tartozó bíróságokat.⁴¹ Az új rendelet értelmében a minisztérium egyértelműen a következőt írta elő: „Minden bíróság esetében, tehát azon bíróságokra vonatkozólag is, amelyeknél átmeneti megoldásként magyar nyelven lehet a tárgyalást lefolytatni, minden beadványt kivétel nélkül a hivatalos – szerb, horvát vagy szlovén – nyelven kell beadni.”⁴² Ugyanakkor, a fellebbviteli bíróság elnökének meghagyta, hogy tájékoztassa a Szabadkai Törvényszék illetékességi területén működő ügyvédek, hogy „a jövőben a bíróságok nem járnak el olyan beadvány szerint, amelyet az államnyelvtől eltérő nyelven adnak be, és ezeket a bíróságok elutasítják, mulasztás igazolásának pedig nincs helye”.⁴³ Ezt megelőzően, 1921 januárjában, a minisztérium elrendelte a bíróságokon és az ügyészségeken, valamint a királyi közjegyzők által addig használatban levő összes magyar nyelvű formanyomtatvány hivatalos nyelvre (a Vajdaság területén ez a szerb nyelv volt, cirill betűs írásmóddal) való lefordítását, hogy az összes bírósági illetékességi területen egységes jogi terminológia legyen használatban.⁴⁴

6. A MAGYAR PÁRT REAKCIÓJA A MAGYAR NYELV HIVATALOS NYELVHASZNÁLATÁNAK KORLÁTOZÁSÁRA

A vajdasági, pontosabban akkor jugoszláviai magyarság 1918 és 1922 között (az optálási határidő lejártáig) teljes politikai jogfosztottságban élt. Igaz, hogy az SZHSZ Királyság kisebbségvédelmi szerződést és békeszerződést írt alá, amely szavatolta a királyság területén kisebbségi sorsba szakadt népek politikai jogait,

⁴¹ *Dopis predsednika Apelacionog suda upućen Predsedništvu Odeljenja B Kasacionog suda od 12. juna 1921. godine* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság elnökének a Semmitőszék B osztálya elnökségéhez 1921. június 12-én intézett átirata], *br. Preds LA 160/2 1921*, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 36. o.

⁴² „Код сваког суда, дакле и код онога, код кога се још прелазно може изнимно мађарски расправљати мора се сваки поднесак безусловно на службеном – српском, хрватском или словеначком – језику поднети.“ Hivatkozva: Drakić, i. m. 35. o.

⁴³ „...се убудуће поднесак, који је на другом, – а не на службеном језику писан, неће решавати, него ће се без дозволе повраћаја у пређашње стање – одбацити.“ Hivatkozva: Drakić, i. m. 36. o.

⁴⁴ *Dopis predsednika Apelacionog suda upućen predsednicima svih okružnih sudova* [Az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság elnökének az összes kerületi bíróság elnökeihez intézett átirata], *br. Preds LA 179/2 1921*, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941 [Újvidéki Fellebbviteli Bíróság 1919–1941 fond]. Hivatkozva: Drakić, i. m. 36. o.

viszont ezt a kormányzat úgy értelmezte, hogy a nem szláv lakosság ezen politikai jogokat mindaddig nem élvezheti, amíg nem jár le az optálási határidő.⁴⁵

Az optálási határidő lejártának (1922. január 26.) közeledtével ébredt rá fokozatosan a jugoszláviai magyarság, hogy még nem rendelkezik politikai érdekképviselettel az SZHSZ Királyságban.⁴⁶ Ekkor született meg a Magyar Párt, a jugoszláviai magyarok politikai pártjának létrehozására irányuló kezdeményezés. A kormányzat ezt a kezdeményezést minden hatalmi szinten igyekezett gátolni vagy lassítani. Ezért a párt megalakulására elsődlegesen kitűzött helyszín és időpont (Szabadkán, 1922. május 7-én) helyett a Magyar Párt első közgyűlését 1922. szeptember 17-én tartotta meg, mintegy háromezer fő jelenlétében.⁴⁷

Ezen a közgyűlésen került elfogadásra a Magyar Párt programja, amely nyomatékosította, hogy a magyarok az SZHSZ Királyság lojális, hű állampolgárai kívánnak lenni, a párt pedig kizárólag alkotmányos, törvényes eszközökkel fog küzdeni pártpolitikai céljai eléréseért.⁴⁸ A program lényegi elemeit képezte a kisebbségvédelmi szerződésben és az alkotmányban biztosított jogok maradéktalan betartása és érvényesítése, többek között az anyanyelvi oktatás; az anyanyelv szabad használata; a betiltott egyesületek tevékenységének újbóli engedélyezése; a választási körzetek és a választójogi törvény kisebbségekre hátrányos rendelkezéseinek módosítása; a méltánytalan és egyenlőtlen adórendszer megváltoztatása; az agrárreform diszkriminatív intézkedéseinek hatályon kívül helyezése; a közigazgatás tisztasága és átláthatósága stb.⁴⁹ A kisebbségi nyelvek hivatalos használatával kapcsolatban a program tételesen kiemeli, hogy a magyarság törvényi biztosítékokat követel, hogy azokon a területeken, ahol a nemzeti (nyelvi) kisebbségeket számarányuknál fogva az államnyelv sérelme nélkül az anyanyelv használata tekintetében külön jogok illetik meg, az anyanyelvüket mind maguk, mind képviselőik a bíróságok, állami és önkormányzati hatóságok előtt minden fokon, szóban és írásban, bármilyen korlátozás nélkül szabadon használhassák, és beadványaikat azon a nyelven intézzék el, amely nyelven azokat előterjesztették.⁵⁰ Törvényi biztosítékot követeltek továbbá a párt alapítói, hogy az államnyelv ismeretének hiánya az önkormányzati választásokon sem a választói jogosultságnak, sem pedig a megválaszthatóságnak nem lesz akadálya, illetve az önkormányzati testületek ülésein a nemzeti kisebbségek anyanyelvü-

⁴⁵ A. Sajti Enikő, *A jugoszláviai magyar párt megalakulása és részvétele az 1925-ös választásokon*, Acta Universitatis Szegediensis : acta historica, 1991 (Különszám), 99. o.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo. 102. o.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ A Magyar Párt Programja, 3. pont, in *Veremidő – Magyarok a királyi Jugoszláviában (1918–1941)*, szerk. Mák Ferenc, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta, 2018, 33–38. o.

kön szólalhassanak fel, valamint az ülések jegyzőkönyveit az ott élő kisebbségek anyanyelvén is vezetni fogják.⁵¹ Reagálva a magyar bírók, ügyészek, bírósági alkalmazottak elbocsátására, az ülés résztvevői követelték a megfelelő képesítéssel rendelkező, elbocsátott régi tisztviselők állásaikba történő visszahelyezését, a vissza nem fogadott tisztviselők esetében pedig a szerzett nyugdíjigényeik elismerését.⁵²

7. A MAGYAR NYELV HIVATALOS HASZNÁLATA A BÍRÓSÁGI GYAKORLATBAN – SZEMELVÉNYEK

Az SZHSZ Királyi Állam, illetve az SZHSZ Királyság első éveiben az igazságszolgáltatás működtetése a Vajdaságban egyáltalán nem volt egyszerű feladat: a magyar jogforrásokat többnyire szerb vagy szláv bírácoknak kellett alkalmazni, miközben nemigen álltak rendelkezésre szerb nyelvű fordítások, magyarul pedig nem feltétlenül kellett tudniuk; illetve magyar ajkú bírácoknak, akik közül nem mindannyian tudtak szerbül, szerb nyelven kellett az eljárásokat lefolytatniuk. E két oldalról egyszerre érkező nyomás alatt, az eljárások nyelvének szerbre váltása a bírósági eljárásokban még megközelítőleg sem ment olyan egyszerűen és könnyen, ahogyan azt az új hatalom elképzelte.

A sajtóból származó információk szerint az első ítéletet, amelyet már I. Péter (Petar) jugoszláv király nevében hoztak meg a Vajdaság területén, a Szabadkai Törvényszék hozta meg 1919. május 17-én, amelyben az eljáró bíró szerb nemzetiségű volt, a felek pedig magyarok.⁵³ Levéltári források hiányában csak vélelmezhetjük, hogy az eljárás magyarul folyhatott, viszont az ítélet közlése és írásba foglalása már szerbül történt. Ezt a feltételezést, miszerint a tárgyalás nyelve magyar volt, arra lehet alapozni, hogy a korabeli sajtóból származó későbbi információk szerint a Vajdaság területén az első főtárgyalást büntetőeljárásban szerb nyelven az Újvidéki Törvényszék előtt tartották meg 1919. június 2-án.⁵⁴

A nyelvi összemosódásokat jól tükrözi egy tárgy dr. Várady Imre irattárából. A P/I 41/3 1920. ügyiratszámú peres eljárásban dr. Kiss János törvényszéki tanácselnök magyar nyelven bocsát ki végzést 1920. augusztus 21-én. A felperes és az alperesek is magyarok (Újvári Adolf a felperes, illetve Herczegh Sándor és társa az alperesek). A végzés szövege teljes mértékben magyar nyelvű, egyedül a

⁵¹ A Magyar Párt Programja, 4. pont.

⁵² A Magyar Párt Programja, 12. pont.

⁵³ *Prva presuda u ime kralja Petra u Vojvodini* [Az első ítélet Péter király nevében a Vajdaságban], Zastava, 1919. május 23., 104. sz. Hivatkozva: Drakić, i. m. 12. o.

⁵⁴ *Iz Okružnog suda u N. Sadu – Prva kaznena rasprava na srpskom jeziku* [Az Újvidéki Kerületi Bíróságról – Első büntetőtárgyalás szerb nyelven], Zastava, 1919. június 5., 115. sz. Hivatkozva: Drakić, i. m. 12. o.

bíróság elnevezése torzult el: a végzést a bíró már nem a Nagybecskereki Királyi Törvényszék nevében hozza meg, hanem „veliki-becskereki kir. törvényszék nevében”. Ugyanígy a végzésben a magyar nyelvű keltezés is torzul, hiszen már nem „Nagybecskereken”, hanem „Veliki Becskereken” településnévvel kezdődik.⁵⁵ Az ügy nyelvi pikantériájának ez még csak a kezdete. Az egyik fél jogi képviselője neve alapján szerb nemzetiségű ügyvéd, de nyilván magyar nyelven járhatott iskolába, mert igaz, szerbül írja meg a beadványát, de a magyar helyesírás szabályai szerint: „pripremi spis” (előkészítő irat) helyett „pripremi szpiz” szerepel, azaz a beadványban nyelvi transzkripció jelenik meg.⁵⁶ Néhány hónappal később ugyanebben az eljárásban már teljes a nyelvi váltás. Az eljáró bíró személye ugyanaz, Kiss János, de már Jovan Kisnek hívják, aki 1920. december 21-én idézést bocsát ki. Az ehhez az idézéshez használt formanyomtatvány már szerb nyelvű, cirill írásmódban. Sőt, a felek neve is már cirill írásmódban szerepel a formanyomtatvány azon részében, amelyet a bírósági hivatalnok kézzel töltött ki.⁵⁷

A hatalomváltással együtt járó nyelvváltás kihívásait jól jeleníti meg az Újvidéki Törvényszéken lefolytatott 1246/919. ügyszámmal jelzett tárgy is.⁵⁸ A nevek alapján vélelmezhető, hogy a felperes és az alperes, a felperest képviselő ügyvéd, valamint az eljáró bíró, illetve a jegyzőkönyvvezető is szerbek, vagy legalábbis szlávok, tehát nem magyarok. A keresetlevelet az Újvidéki Törvényszék 1920. szeptember 3-án iktatta be. Az ítéletet 1921. március 10-én hozta meg a bíróság, amely 1921. április 8-án emelkedett jogerőre.⁵⁹ Az ítélet szerb nyelven, cirill írásmóddal íródott. 1921 márciusára tehát a nyelvi váltás teljes az Újvidéki Törvényszéken. Viszont a peres eljárást megelőző nem peres eljárás már sokkal összetettebb nyelvi képleteket tár fel. A nem peres eljárást a kérelmező az úgynevezett szegénységi jog, vagy a pontosabb szóhasználat szerint, a szegénység elismerését (az eljárás költségei alóli részbeni vagy teljes felmentését – költségmentességet vagy költségkedvezményt) kéri a házassági bontóperben. A nem peres eljárás iratborítékának formanyomtatványa magyar nyelvű, amelyre kézzel írták be a felek személynevét és az ügy tárgyát, illetve magyar nyelvű bélyegzőlenyomaton szerepel a bíróság elnevezése (Újvidéki Törvényszék).

⁵⁵ L. Várady, i. m. 48. o.

⁵⁶ L. uo. 50. o.

⁵⁷ L. uo. 51. o.

⁵⁸ F.79, Arhiv Vojvodine [Vajdasági Levéltár], Fond Okružni sud – Novi Sad (1918–1941) [Kerületi Bíróság – Újvidék (1918–1941) fond].

⁵⁹ A felek nyilván nem nyújtottak be fellebbezést, vagy jogorvoslati jogosultságukról lemondtak, ezért emelkedett az ítélet jogerőre már első fokon.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

Ügyszám: 1246/99

ÚJVIDÉKI TÖRVÉNYSZÉK

kir. járásbírótság. — kir. törvényszék.

Polgári nem peres ügy.

Felek: Braquand Kupich és kényszere

Az ügy tárgya: cseréltetési ügyek; Alunob
pasztorok okirata. —

Kérvény:

Jegyzőkönyv:

Eredeti okiratok:

Letét:

Hirdetmény:

Elsőbírótsági határozat:

Fellebbvitel:

A fellebbviteli bíróság határozata:

Idegen iratok:

Iráttárba tehető:

Más fontos iratok:

A fellebbviteli bíróság neve és ügyszáma: II.

III. Értk: .....

Ügyszám: P. 1246/99

31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Ugyanígy az iratboríték belső oldalán található értesítőrész is magyar nyelvű, de szerb nyelven, cirill betűs írásmóddal van kitöltve.

Értesítő rész

A felek képviselői:

1. *Dr. Miroslav Zelenka* ügyvéd (lakik *M. kraj*)

2. _____ ügyvéd (lakik _____)

3. _____

4. _____

5. _____

A felek és az ügyben szereplő más személyek:

6. *Branko Kipit* (lakik *Zyuzbo*)

7. *Mirica Kucic* (lakik *Opština Ercevac - Banja*)

8. _____

9. _____

10. _____

11. _____

12. _____

13. _____

14. _____

15. _____

A szegénységi jog megítélésének előfeltétele a kérelmező hátrányos vagyoni helyzetének megállapítása, ami közigazgatási hatáskörben van. Erről a községi közigazgatási szerv állított ki hatósági igazolványt 1919. szeptember 11-én, amely teljes mértékben magyar nyelvű: a formanyomtatvány és a kézzel bevitt tartalmi elemek is magyar nyelven vannak, sőt, a szerb (szláv) nemzetiségű felek személyneve és személyes adatai is magyarosított formában jelennek meg (Tyirity Vladimir vagy Tyirity Vláda).

B) minta a 72.500/1914. I. M. számú rendelet 5. §-ához.

Szegénységi jog megadásáért a bírósági eljárásban előterjesztett
kérelem alapjául szolgáló hatósági bizonyítvány.

I. Kérdőív.

1. A kérelmező neve: *Tyriety Hadimár*2. Állandó lakó vagy tartózkodó helye: *Muragyevo*3. Állása vagy foglalkozása: *Közműves segéd*4. Életkora: *38 éves*5. Családi állása (nős férjes, nőtlen, hajadon, özvegy, elvált): *úós*6. Gyermekének száma: a) gondozása alatt *—*b) gondozásán kívül *—*

7. Vagyona: a) ingatlan (a terület és művelési ág megjelölésével):

—

b) ingó (a háziutoron kívül):

*—*8. Jövedelme: *napi kereset*

9. Honnan huzza ezt a jövedelmet (részletezve az egyes jövedelmi források szerint):

*mind közműves segéd attól a me-
tertől, akivel dolgozik*10. Lakása áll a következő helyiségekből: *béren*

11. Évi egyenes állami adójának összege (részletezve az egyes adónemek szerint):

— sem fizet

12. Szolgálatában álló személyek (a szolgálat minőségének megjelölésével):

—

13. Azoknak a hozzátartozóinak felsorolása, akiknek tartásáról gondoskodni köteles és akiről valóban gondoskodik (a kérelmezőhöz való családi viszony feltüntetésével):

a) a kérelmező háztartásában: _____

b) háztartásán kívül (a távollét okának megjelölésével):

Törvényes veje *Степанов Милица*
Климовичев Иербелев

14. Az ügy, amelyben kérelmező a bizonyítványt használni óhajtja (az ellenfélnek vagy az ügy tárgyának és minőségének megjelölése): *való perben*

Сырогана 1919. évi. *Септ.* hó *11* napján.

Сырогана Степан
 a kérelmező.

Сырогана Степан
 a kitöltésben közreműködő hatóság közege.

II. Felsorolása azoknak az adatoknak, amelyek alapján a hatóság a kérdőív feleleteinek valóságát vagy valótianságát megállapította.

Степанов ismerettség következ
тебен több öven tal

Сырогана Степан
 hatósági közeg.

Utasítás a kérdőív kitöltésére.

A 6. kérdésre csupán a gyermekek számát kell feltüntetni, még pedig a) alatt azokat, akiknek eltartásáról a kérelmező gondoskodik, b) alatt pedig azokat, akik eltartásukról maguk gondoskodnak.

A 8. kérdésre, ha csak hozzávetőleg is, meg kell jelölni a kérelmező jövedelmét, nem elég annyit mondani, hogy jövedelme bizonytalan. A jövedelmét olyan időszakra (év, hónap, hét, nap, stb.) kell kitüntetni, ameyi időszakonként a kérelmező jövedelmét húzza.

A 13. kérdés a) pontjára adott feleletben a hozzátartozókat névszerint kell felsorolni. A kérelmező gyermekeinél életkorukat is ki kell tüntetni, más hozzátartozóknál — a feleséget kivéve — pedig azt az okot (pl. betegség, agktor stb.) is meg kell jelölni, ami miatt tartásra szorulnak.

A 14. kérdésre a feleletet ugyan szintén lehetőleg röviden kell megadni, de mégis ügyelni kell arra, hogy a bíróság a kérdésre adott feleletből a megindítandó perben (ügyben) felmerülőndő hozzávetőleges költségről tájékozódhassék.

III. Bizonyítvány.

Tisztelt Hada György ^{szülő} lakosnak *Абдулов*
Hilleg, Perbelükén lakos ellen *Абдулов*
Абдулов iránt indítandó

perében (ügyében) a szegénységi jog megadásáért előterjesztett kérelem céljára.

Гыргыев község előjárósága bizonyítja, hogy *Тысич*
Ада Гыргыев lakos, akinek állása (foglalkozása):
vagyon (ingatlan): *нине*

(ingó) *нине*

jövedelme körülbelül *10.* korona fillér és aki *не*
на korona fillér egyenes állami adót fizet, *не* *не* *не*
отличается kötelező *не* tartásáról köteles gondoskodni, *не* *не* valóban eltartja és
hogy a fent megjelölt perben a perköltséget fedezni nem tudja anélkül, hogy saját és említett
hozzátartozóinak szükséges tartása sérelmet szenvedne *не* *не* *не*
не *не* *не*

Гыргыев 1919 évi *сентяб.* hó *11* napján.
Лотис Девил községi (kür) jegyző. *Савельев* községi bíró.

Láttam: *Кадан* 1919 évi *сентяб.* hó *11* napján.

Иммуль főszolgabíró.

A nem peres eljárásban azonban az 1919. szeptember 27-ei tárgyalási jegyzőkönyv kézzel írt, üres papírlapra, nem pedig formanyomtatványra, amely teljes mértékben szerb nyelven, cirill írásmóddal készült.

9 1246/i
919

Павловск.

Пославшая код новосадског окружног суда
у предложеном поземе селомачинског брака и безакон-
ног одговора гле 27 септембра 1919.г.

Присутни су:
Стеван Јаврановић Вукчић
судја
Мило Јаврановић
одговора —

Присутније Владану Вукчићу
ки селомачинск на мом даљу се у парци којој је
војак употребити против своје маке Мелече Шћепов
деди одговора брака, на основу одговора селомачинске
својоде годени право селомачинства и безаконно
одговора. Како је селваз тудна мом да суд без одговора
на којој одредити одговора.

г.к.и.

Мило
судја
Јаврановић

Владану Вукчићу

Az ügy kuriozitása abban van, hogy a bíróság ugyanaznap hozza meg a szegényjog megítélésére vonatkozó végzését, amelyet azonban újból a magyar, mint hivatalos nyelv használata fémjelez: a formanyomtatvány magyar nyelvű, amelyre kézzel, magyar nyelven vitték be a tartalmi elemeket, a felek személynevét és személyes adatait magyarosítva. A végzésben azonban igencsak érezhető a nyelvi ingadozás és a bizonytalanság: a bíróság elnevezése „novosadski” kirá-

lyi törvényszék; a felperes neve egyik helyen magyarosítva szerepel (Vladimir Tyirity), míg a másik helyen szerbül, latin betűs írásmóddal (Vladimir Čirić).

A moosovsi törvényszék.
 kir. járásbíróság.

P/1246/2 szám.
 919

Végzés.

Vladimir Tyirity nak
Milica Keicsov nek
 ellen

kegyesség felbontás iránt ^{indítandó} ~~indított~~ ~~peres~~ ^{perében} ~~ügyében~~ a bíróság
Vladimir Čirić gyurgyevói lakos
 részére

a szegénységi jogot az 1911: I. t.-c. 112. §-ának ~~első~~ ^{első} bekezdése alapján
 megadja és figyelmezteti őt, hogy neki az 1913: XLIII. t.-c. 75. §-ának ~~első~~ ^{első}
~~dik~~ bekezdése értelmében illetékmentesség ~~nem~~ jár.

Mínt hogy a fél ügyvéd kirendelését is kérte és az ügyvédi ^{képviselő kötelező} ~~képviselőre vonatkozó~~
 a szegény fél részére ügyének egyelőre díjtalan vitelére — a —
 ügyvédi kamara — az ügy sürgőssége miatt a bíróság —
Dr. Jancsic Mihály ügyvéd. ügyvédet
 (lakik: .....) rendelte ki.

Az 1914: XLIII. t.-c. 79. §-a értelmében az ügy díjtalan vitelére kiren-
 delt ügyvéd köteles a le nem rótt illetéket jegyzékbe foglalni, a jegyzéket az
 iratok mellé csatolni s a feljegyzést az ügy befejezéséig pontosan folytatni.

1914. évi 9 szep. hó 29 napján.

Aranyos
 A. elnök
 Utasítás!
Vladimir Tyirity
 161. Szegénységi jog megadása a Pp. 112. §. 2. bekezdése alapján ügyvéd kirendelésével (Pp. 112. §. 2. bek., 116. §.).
Gyurgyevói
 1914. szept. 29. napján
 Pallas, Budapest.

Az alperes és a kirendelt ügyvéd neve már következetesen szerbül szerepel, latin betűs írásmóddal. A magyar nyelvű keltezés sem tökéletes: Újvidék helyett Novi Sad szerepel a keltezésben, a „szept.” rövidítés helyett pedig „sept.” olvasható.

8. ÖSSZEFOGLALÓ

Közvetlenül az első világháborút követő átmeneti időszakban a Délvidéken létrehozott új provizórikus kormányzat, az újvidéki Nagy Nemzetgyűlés, illetve annak végrehajtó szerve a Nemzeti Igazgatóság elvi szinten a nyelvi tolerancia mellett szállt síkra. A Nagy Nemzetgyűlés ugyanis a kisebbségpolitikai deklaráció gyakorlati megvalósítása céljából a „felek nyelve az eljárás nyelve” elvet hirdette meg, ami azt jelentette, hogy minden polgár a saját anyanyelvén fordulhat a bíróságokhoz és a közigazgatási szervekhez. Az új hatalmi rend konszolidációjával, a trianoni békediktátum aláírásának, illetve az első, 1921. évi alkotmány elfogadásának idejére a szerb/horvát nyelv válik az egyedüli hivatalos nyelvvé a Vajdaságban, míg a magyar és a többi nem szláv nyelv fokozatosan kiszorul a hivatalos használatból.

A nyelvi váltás azonban nem volt egyszerű és azonnali. Ez alapvetően két okra vezethető vissza. Egyrészt továbbra is a magyar törvényeket kellett alkalmazni a Vajdaságban, másrészt viszont a bírák és az ügyvédek zöme a magyar nyelvű eljárásrendekhez szokott. A nyelvváltás személyi feltételeit a magyar bírák menesztésével és új, szláv nemzetiségű bírák kinevezésével kísérte meg az új hatalom, kisebb-nagyobb sikerrel, minél előbb megvalósítani. Hogy ez milyen nehézségek elé állította a konkrét ügyekben részt vevő feleket és ügyvédeket, illetve az eljáró bíróságot és köztisztviselőket, híven adják vissza a gyakorlatból származó ügyek. Az átmeneti időszakban különböző kombinációkban fonódtak egybe a magyar nyelvű úrlapok és a szerb nyelvű szövegek, vagy a szerb nyelvű úrlapok és a magyar nyelvű szövegek, illetve a magyar nyelvű szövegek gyakran szerb nyelvi transzkripcióban jelentek meg.

A KÖTET SZERZŐI

BERETKA Katinka (1985) PhD egyetemi docens, Union Egyetem Dr. Lazar Vrkatić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara

DÉVAVÁRI Zoltán (1977) PhD egyetemi docens, a budapesti VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár tudományos munkatársa, az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának egyetemi rendkívüli tanára

DUDÁS Artila (1978) a jogtudományok doktora, egyetemi rendkívüli tanár, Újvidéki Egyetem, Jogtudományi Kar

JÓZSA László (1957) okleveles jogász, ügyvéd

LETSCHE Endre (1954) a jogtudományok doktora, egyetemi rendkívüli tanár, Európai Jogi és Politikai Tanulmányok Kara (FEPPS)

LOSONCZ Alpár (1958) a gazdaságtudományok doktora, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja, egyetemi tanár

LOVASI LATINCSTY Zsolt (1989) okleveles jogász, pályázatíró-projekt menager magáncégnél

MATIJEVIĆ Zolna (1957) német–francia szakos tanár, főlevéltáros, Szabadkai Történelmi Levéltár

MÉSZÁROS Zoltán (1969) a bölcsészettudományok doktora, tanár és levéltáros, Szabadkai Történelmi Levéltár

MEZEI Zsuzsanna (1957) magyartanár és levéltáros, nyugalmazott főlevéltáros, Vajdasági Levéltár

NYILAS Mihály (1962) okleveles jogász, ügyvéd, a Tartományi Kormány alelnöke, a Tartományi Oktatási, Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi – Nemzeti Közösségi Titkárság titkára

PRIBOJ POTREBIĆ Vesna (1964) magyar nyelv és irodalom szakos tanár, bírósági tolmács és fordító, Tartományi Oktatási, Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi – Nemzeti Közösségi Titkárság, Fordítószolgálat – magyar nyelvi csoport

ŠARKIĆ, Srđan (1948) a jogtudományok doktora, Újvidéki Egyetem, a Jogtudományi Kar nyugalmazott egyetemi rendes tanára

SZAKÁLLAS Zsolt (1984) okleves jogász, mesterfokozat, a Tartományi Oktatási, Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi – Nemzeti Közösségi Titkárság altitkára

Jelen kiadványunk elektronikus névmutatója letölthető
a Vajdasági Magyar Jogász Egylet weboldaláról, a www.vmje.rs címről.

Kiadta: Vajdasági Magyar Jogász Egylet
A kiadásért felel: Nyilas Mihály elnök
Szerkesztette: Várady Tibor
Recenzensek: A. Sajti Enikő, Bordás Bernadett, Szűcs Magdolna
Kiadói konzulens és lektor: Sági Varga Kinga
Könyvterv: Csernik Előd
Korrektor: Buzás Márta
Példányszám: 300
Nyomda: Csíkos Nyomda Kft., Szabadka

Vajdasági Magyar Jogász Egylet
21 000 Újvidék, József Attila u. 16–18.
www.vmje.rs, office@vmje.rs

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Matica srpska Könyvtára, Újvidék

34:929(497.113)"1875/1990"(082)

DÉLVIDÉKI (vajdasági) magyar jogászok : A Monarchiától a titói korszak végéig / szerkesztette Várady Tibor. – Újvidék : Vajdasági Magyar Jogász Egylet, 2020 (Szabadka : Csíkos). – 371 p. : ill. ; 24 cm

Példányszám: 300.

Előszó / Várady Tibor. – 7–9. p. – Bibliografija uz pojedine radove.

ISBN 978-86-81144-04-6

a) Mađarski pravnici – Vojvodina – 1875-1990 – Zbornici

COBISS.SR-ID 333475335